

DE-A RÂSU' (FĂRĂ PLÂNSU'!). CHARLIE CHAPLIN – O ZI FĂRĂ RÂS ESTE O ZI PIERDUTĂ!

Andrei Medinski*

Abstract: We are talking about a short history of laughter. Types of laughter. Physiology and therapy. Laughter as a reflex act that expands through the expression of the face. Visual artists (and not only) who approached laughter as a subject in their work.

Cuvinte cheie: istoria râsului, tipuri de râs, artiști vizuali, râsul în artă, umor

Keywords: history of laughter, types of laughter, visual artists, laughter in arts, humor

Râsul este o abilitate (capacitate) înnăscută, exteriorizată printr-o expresie specifică a fizionomiei umane (a feței umane). Corelată totodată cu o serie de procese fiziologice și psihice. Este ca o formă de comunicare între oameni. Care a existat (foarte probabil) înaintea apariției vorbirii. Copiii pot râde de pâna la 500 de ori pe zi. Cu trecerea timpului, educația și constrângerile sociale reduc frecvența râsului. S-a dovedit că oamenii maturi râd de șapte ori pe zi (o dată la fiecare 10 minute ale unei conversații). Odată cu înaintarea în vârstă uităm oare să mai și râdem?! *Râsul este un adeziv social*, constată Carsten Niemitz de la Universitatea din Berlin. Pe lângă multe altele care ne adună sau ne despart. Să râdem atunci! Râdem! Dar ce se întâmplă? Pare simplu! Producem niște sunete dând afară sub presiune aerul din piept (cutia toracică). Țipete, oftaturi, gâfâieli, sforăituri, sunete ce reflectă, pur și simplu mișcările mușchilor pieptului în timp ce evacuează aerul. Nu participă limba, cerul gurii sau buzele. Totul se întâmplă în cutia toracică. Pare o formă primitivă de a scoate diverse sunete care aduc mai degrabă cu cele scoase de animale decât de vorbirea umană. Există un centru nervos în creier care este responsabil cu vocalizarea la toate mamiferele? Se pare că da. Motiv pentru care se crede că acesta este mult mai vechi decât cel care controlează vorbirea la oameni. Și spunem că râsul este o expresie emoțională non-verbală. Asociată des cu exprimarea emoțiilor primare. Așa că rădăcinile râsului pot fi găsite în interacțiunile sociale. De la început. Mai bine zis de la începuturi. Toate animalele se joacă atunci când sunt tinere. (Și omul este un animal!) Poate pentru că râsul a evoluat ca un semnificant important al jocului, un semn că ne simțim bine, ne distrăm, că nimeni nu va fi lovit sau rănit și că totul este doar un joc. Ce bine ar fi ca viața să fie doar un joc! Un joc frumos. Fericit. Sau în căutarea fericirii. Reale sau virtuale? Doar că fericirea este departe de a fi doar o noțiune. Fie ea chiar psihologică. Multe stări și trăiri pe care le avem, țin de chimismul interior al organismului (uman). Chimism interior pe care de multe ori (cred eu), nu am vrea sau nu am dori, să-l cunoaștem. Care odată dezvăluit ne destramă clipa aceea, să-i zicem-de *inefabil*. Altfel spus *clipa de nemurire* din noi. Bunăoară aflăm că starea de fericire a omului e strâns legată de hormonul cerebral numit endorfină. (sic!) Endorfinele? Substanțe produse de creier, care fac parte dintre neurotransmițători (alături de dopamină și serotonina). Au rolul de analgezic, vizând suprimarea durerii de orice fel. Studiile ne mai arată că percepția durerii este mult redusă după un hohot de râs. Endorfinele sunt capabile să transforme un incident stresant într-unul banal, fără importanță. Chiar plăcut. Euforic, zic eu. Atunci, să râdem! Și băgăm fiecare de seamă, la prima vedere chiar, că sunt diferite tipuri (feluri) de râs. Să enumerăm aici câteva. Adică mai multe. Telegrafic: râsul de complezență, râsul contagios, râsul nervos, râsul din toată inima, râsul în șoaptă, râsul isteric (Robert R. Provine, profesor de psihologie și neurologie la Universitatea Maryland l-a numit *râsul de pinguin*), râsul prostesc (ca proasta-n târg), râsul convulsiv, râsul patologic, râsul sforăit/grohăit, râsul temerar, râsul *la conservă*, râsul malițios, râsul tiranic, râsul răutăcios, râsul de negare, râsul plăcerii, râsul orgasmic, râsul comic, cascada de râs, râs în

* Direcția Județeană pentru Cultură Timiș, str. Augustin Pacha nr. 8 300055, Timișoara; e-mail: medinszky@yahoo.com.

hohote, râsul bizar, râs sau haz de necaz, râsul sardonic, râsul hilar, râsul disprețuitor, râsul zeflemist, râsul solitar, râsul solidar, râsul sarcastic, tăvălit pe jos de râs, găduit de râs, râs cu lacrimi, scăpat pe el („căcat”, „pișat”) de râs, murit de râs, râsul de pe urmă (*cine râde la urmă...*), râsul gădilat, hlizit (reg), de râsul curcilor (?), rânjetul și zâmbetul. Mai avem (doar declarative) râsul pu... (de gen masculin) și râsul pi... (de gen feminin). Cred că sunt destule? Nu-i așa? Și ca să vezi, din multitudinea aceasta de feluri de râs, se pare că, doar unul este autentic – *râsul „din toată inima”*. Celelalte sunt folosite (uzitate) pentru adaptarea în societate. Mai mult sau mai puțin.

Medical vorbind, râsul cu efect terapeutic benefic este *Râsul „din toată inima”*. Râsul vesel, relaxant. Ultimele cercetări din domeniul sănătății au demonstrat că râsul ar putea fi cel mai bun medicament. Există deja clinici specializate pe terapie prin râs care tratează diferite boli mai mult sau mai puțin grave de la probleme digestive, la insomnie. În procesul de vindecare a unor boli, râsul (de 3–8 minute) îmbunătățește starea psihică și reduce consecințele stresului. Totodată stimulează producerea de endorfine necesare sistemului imunitar al organismului. Crește nivelul de imunoglobulina A din salivă și din întreaga regiune ORL. Crește producția de anticorpi și stopează astfel bacteriile și virușii care produc tusea, durerile de gât, răcelile și gripa. Scade tensiunea arterială (dacă este cazul). Stimulează respirația (prin mișcările accentuate a musculaturii abdominale și mușchiului diafragmic). Stimulează de asemenea circulația sanguină, prin creșterea concentrației de oxigen din sânge, măbind rezistența la oboseală. Creează o stare generală de euforie. Pentru toată ziua. Astfel că, după toate cele înșirate mai sus, ar trebui să avem mai multă încredere în dictonul lui Charlie Chaplin: *O zi fără râs este o zi pierdută*. Sub aspect social-psihologic râsul excesiv este o izbândă a corpului asupra puterii dominatoare a rațiunii. A lucidității. Tot așa, râsul poate salva anumite situații încordate, vrăjmașe. El dezarmează, îmbunează, împacă și îi apropie pe parteneri.

Din punct de vedere negativ, bună parte din celelalte tipuri de râs, precum: râsul disprețuitor, dușmănos, amenințător, batjocoritor, umilitor, jignitor ș.a. sunt folosite ca o armă împotriva altora. Împotriva propriilor semeni (în aceste cazuri se poate vorbi de rânjet). Coabităm rânjind nu râzând!!! Se întâmplă destul de des. Din păcate. Dar supraviețuim! Acum altceva. Interesant. Poate amuzant. Anatomistii au convenit că omul folosește 80 de mușchi pentru a râde. Aceiași mușchi pentru toate tipurile de râs. E mult, e puțin? E destul? E de râs? Râd și animalele?! Se pare că da! Chițăie, latră, behăie, rag, mugesc și nechează uneori într-un anume fel (ciudat, ca un fel de râs) în comunitatea lor. Socializează. Un cercetător a experimentat râsul la șobolani. *Rattus norvegicus* a reacționat până și la gădilat! Nu mai vorbesc de frații noștri dintre primat. Adicătelea gorile, cimpanzei sau urangutani. Care se manifestă deseori mai mult decât omenește. (Și ne fac de râs pe noi, oamenii!) Dar, deocamdată nu știm cum râde râsul (denumirea științifică în limba latină e *Lynx lynx*). Mai mult. Cuvântul *râs* ce denumește acest animal își are origine slavă (în lb.rusă *рыс*). Și mai mult. Dicționarul Etimologic Român contrazice, adică nu găsește vreo legătură între acest cuvânt (ce botează felina) și verbul a râde. (Alții sunt de părere contrară și susțin că denumirea de râs – vine de la țipătul caracteristic (de râs?). Care uneori e menit să alunge puii de un an de lângă mamă, pentru a face loc următoarei generații). Prin urmare râsul (Râsul carpatin-puma Carpaților) nu e râs e lynx. (O să ajungem să nu mai râdem ci să lynxăm?). Aflăm totuși că specia asta a dispărut sau e pe cale să dispară din habitatele multor țări. Deocamdată îl găsim ceva mai numeros în Rusia. După care urmează România. Unde-i protejat de lege dat fiind totodată că-i o *țară... plină de umor* (de râs). Nu-i așa? Mai trebuie de ținut minte că ramura științifică care se ocupă cu studiul râsulului ca manifestare (omenească și nu numai) se numește *Gelotologie* (grec. „gelos” = râs).

Urmează, tot așa, un mic istoric?! Adicătelea cum este abordat râsul. Înfațșat sau interpretat. În timp. În alte vremuri. Ceva mai vechi sau mult mai vechi. Bunăoară, Biblia în Facerea (Geneza) 17,17: *Avraam a căzut atunci cu fața la pământ și a râs, zicând în sine: E cu puțință oare să mai aibă fiu cel de o sută de ani? Și Sarra cea de nouăzeci de ani e cu puțință oare să mai nască?* Sfântul Varsanufie spunea că râsul este *rodul îndrăznelii*. Doar că fiecare îl poate folosi spre pierzanie sau spre trăiri pozitive. *Fiindcă de are cineva îndrăzneala vorbirii nerușinate, are și râsul nerușinat. Iar de are îndrăzneala veseliei, prin aceasta se naște în el râsul vesel*, zice Sfântul Varsanufie.

Și Sfântul Ioan Gură de Aur a zis: *Avraam, când a văzut cât de covârșitoare este făgăduința și când s-a gândit la măreția puterii Celui Ce i-a făgăduit, a căzut cu fața la pământ și a râs. A râs în loc de s-a bucurat.* (Bucurie în grecește *chara*). Râsul sfânt (divin) este de la Dumnezeu. (Și rămâne!) Pentru noi, ceilalți,

râsul pare a fi doar o formă nonverbală de comunicare. Ne arată că se întâmplă ceva mai mult decât ceea ce vezi cu ochii. Și mai mult decât poți surprinde în cuvinte. De altfel, bâlciul, ciroul și râsul au însoțit gloatele dintodeauna. Să nu mă întrebați de ce. Dar pot să zic. Ce spunea Bonaventura: *Diavolul în persoană a trimis râsul pe pământ, înfățișându-l oamenilor sub masca bucuriei, ca atare ei l-au primit cu brațele deschise. Abia atunci râsul și-a lepădat masca și a prins a căta la lume și oameni cu ochii răutăcioși ai satirei.* Așa că, împărații bizantini Teodosiu cel Bătrîn și Teodosiu cel Tânăr au interzis în zilele de duminică orice spectacole publice. S-au oprit teatrele, jocurile, circurile, paiațele și mimii și tot felul de petreceri de felul acesta. (Locurile unde *gloata* râdea). Destul! Noi să fim sănătoși! Că le-am deschis din nou! Ha! Ha! Ha! Râsul și Umorel?

Trecem la dicționar. Din care reluăm (în parte) înscrisurile despre cuvântul *umor* (*humor*) și sinonimul său *haz*. Așadar: *Umor* sau *humor* s.n. (din lb. lat. *humor, umoare, serozitate, linfă, după credința că umorile corpului, ca cele de la ficat, influențează temperamentul*) – *Înclinare spre glume care se ascunde sub o înfățișare serioasă, severă, plină de ironie și de neprevăzut. Sinonimul Haz, (rar) hazuri, s.n. (din lb. turcă haz)* – *Stare de bună dispoziție, de voioșie; veselie. A fi cu haz = a fi plin de duh, a avea umor. (Am mai putea adăuga aici un regionalism – Hlizi, hlizesc, vb. – a râde mult, prostește, fără rost).*

Râsul și Umorel?! Ce este Umorel (traducere lb. lat. *humor = umezeală, umoare*)? O definiție pragmatică a umorului ar fi că *tot ceea ce produce râsul este umor*. Abia atunci putem zice că, umorul poate fi: verbal, adică *banc, anecdotă, glumă, poantă*; nonverbal-adicăteala *farsă* și anti-umor-vorbind de *bancurile seci*. Persoanele cu umor sunt acelea care prin comportament sau verbal (într-un anumit context) declanșează râsul. Mai trebuie spus că simțul umorului este influențat de tradițiile, cultura și istoria unui popor (de aceea putem vorbi de umor englezesc, american, germanic, slav, latin-francez, italian, spaniol, românesc, balcanic (zeflemeaua), țigănesc (bășcălia), evreiesc (haz de necaz). (Și de ce nu, de unul ardelesc. Bunăoară: *De ce pun ardelenii pâinea în ciorbă? Ca sa nu caște gura de două ori!* Alta. *În Ardeal, el și ea, adicăteala Ion și Mărie, în noaptea nunții: Draga me, vrei mai întâi una mica? Tuluai, Ioane, ai două?!*) Sau diferă după poziția pe scara ierarhiei sociale. (Curios e că, în anunțurile matrimoniale, femeile sunt veșnic în căutarea unui bărbat cu simțul umorului! Păi...n-avem Gura Humorului? Or fi mai mulți sau poate mai multă umezeală la Gura Humorului?! Se tot vorbește de *o țară tristă plină de umor*. (Oricum, mai bine așa decât viceversa!)

Dar întrebarea rămâne. Așadar ce este umorul și la ce folosește el? Ce este amuzant și ce nu? Au apărut destule teorii pe tema asta. Doar că le înșir aici: Teoria descărcării, Relief Theory-Teoria superiorității, Teoria nepotrivirii, model computerizat (propus de Suslov, în 1992), Rolul selecției sexuale în apariția umorului, Teoria încălcării benigne (benign violation theory – BVT), elaborată de A. Peter McGraw și Caleb Warren (2010) și cea a detectării greșelilor de raționament (detection of mistaken reasoning), prezentată de Hurley, Teoria detectării greșelilor de raționament (detection of mistaken reasoning). Ajung?! Oricum, teoriile rămân. De citit. Și de aprofundat. Dar ce știm sigur este că, Ziua Mondială a Râsului se sărbătorește în prima duminică a lunii mai a fiecărui an!

Spuneam la început că râsul (ca act reflex) se exteriorizează prin expresia feței. Specifică acestei trăiri. O anumită grimasă a feței umane. Cunoscută. Și consacrată. Pentru toată lumea. Doar că, destul de dificil de redat, de reprodus (creat) de către artiști. Prin mijloacele artistice aflate la-ndemână. Dar nu imposibil! Oricum nu vorbim aici de instituțiile (de umor instituționalizat) care se ocupă cu râsul sau de altele care s-au făcut de râs. Vreau să spun că râsul ca subiect plastic e oarecum evitat de artiștii din breasla pictorilor. Oare de ce? (Poate unde o ședință de poză cu modelul râzând și artistul pictând e greu de împlinit. De încropit. De gestionat. Cu mari șanse de a ieși ceva de *râsul curcilor*. Precum un bărbat *beat mucii* cu un buchet de flori în brațe. Este doar o părere personală!? Desigur!). Exemplificăm alăturat cu câțiva artiști (celebri) care au abordat totuși ca subiect în opera lor – **râsul**.

Frans Hals, pictor olandez (1582–1666) cu *Malle Babe*, ulei pe pânză, 75/64 cm, anul execuției c.1633. Un timp, lucrarea a circulat sub numele Hill Bobbe sau Vrăjitoarea din Haarlem. Personajul reprezentat a existat de-adevăratelea. Sub numele de Barbara Claes. Era pacientă a spitalului de boli mintale Het Dolhuys. Pictura se află la galeria din Berlin (Gemäldegalerie, Berlin) (**Fig. 1**).

Rembrandt Harmenszoon van Rijn, pictor olandez (1606–1669) cu *Autoportretul – The Laughing Man* (*Rembrandt râzând*), ulei pe pânză, anul execuției c.1629–1630. Este o lucrare de tinerețe a artistului. Pictura are o istorie controversată. O vreme a fost considerată o copie (ca să nu zic un fals). Citez:

Ironia face că, lucrarea atât de dorită de colecționarii convinși că este vorba de un Rembrandt original, să își fi petrecut ultimele cinci decenii în podul casei unui colecționar de artă, client obișnuit al casei Moore Allen & Innocent, a cărui identitate a rămas un mister. Deși considerată a fi o reproducere și estimată la aproximativ 1.500 de lire, autoportretul a fost vândut, în luna octombrie (2008), pentru extraordinara sumă de 2,2 milioane de lire sterline (4,9 milioane de dolari) unei persoane private. Prețul final, de 2.200.000 lire sterline, este cel mai mare plătit pentru o singură lucrare de artă la o licitație din afara Londrei (**Fig. 2**).

Iohannes Vermeer cunoscut mai ales ca **Jan Vermeer van Delft**, pictor olandez (1632–1675) cu *Bărbat răsând*, ulei pe pânză, 143/130 cm, anul execuției 1656. De știut este că Vermeer nu a pictat nici un autoportret! De aceea nu avem nici un document (desen, pictură) cu posibila înfățișare a artistului. (Sau poate n-a ajuns până la noi?!) Pictura menționată se află în Galeria din Dresda (The Staatliche Kunstsammlungen Dresden) (**Fig. 3**).

Amintim, tot aici, pe rusul **Ilia Efimovici Repin** (1844–1930) cu pictura *Răspunsul cazacilor zaporojeni către sultanul Mehmed al IV-lea al Imperiului Otoman* sau *Cazacii zaporojeni scriind o scrisoare sultanului turc*, supranumită *Epopeea răsului*. Este un tablou celebru al pictorului rus în care personajele din compoziție se manifestă prin râs. Astfel asistăm la o galerie întreagă de feluri (tipuri) de râs. Oarecum etapizat. Și în crescendo. Începând de la un mic zâmbet (malițios) până la râsul în hohote, de nestăvilit. Tabloul, ulei pe pânză de 3,58 pe 2,03 metri, a fost început în 1880 și terminat abia în 1891. Repin a notat anii în care a lucrat la pânză în partea de jos a acesteia. Țarul Alexandru al III-lea a cumpărat tabloul cu 35.000 de ruble, această sumă reprezentând la vremea aceea cel mai scump preț plătit până atunci pentru o pictură rusească. De atunci și până astăzi, tabloul este expus la Muzeul rus din Sankt Petersburg (**Fig. 4**).

Și aducem alături pe cel mai cunoscut pictor român, **Nicolae Grigorescu** (1838–1907) cu pictura *Țărăncuță*. Casa de licitații pariziană Boisgirard și Asociația a programat la începutul lunii (aprilie 2012) o licitație cu pictori străini de școală franceză. Nicolae Grigorescu a fost vedeta licitației, cu cele mai scumpe două picturi ale sesiunii de la Druot Richelieu. Printre care pictura „Țărăncuță”, 54 × 74 cm, ulei pe pânză. Adjudecată cu suma de 45.000 de euro (detaliu, **Fig. 5**).

Pe urmă vine contemporanul nostru **Andrei Medinski**, cu desenul *Râs*, desen în creion, 29,7/21 cm, anul execuției 2015 (**Fig. 6**); *Râsul (Lynx lynx)*, desen în creion, 29,7/21 cm, anul execuției 2015 (**Fig. 7**); *Cal răsând*, desen în creion, 29,7/21 cm, anul execuției 2015, (**Fig. 8**) și *Râsul calului*, desen în creion, 29,7/21 cm, anul execuției 2018 (**Fig. 9**), aflate în colecții particulare.

Și, în sfârșit, **Stan și Bran** (Stan Laurel, n.1890-d.1965 și Oliver Hardy n.1892-d.1957) în filmul *Fra Diavolo* (The Devil's Brother). Comedie din anul 1933, în regia lui Hal Roach și Charley Rogers (**Fig. 10**).

Înceiem totuși cu o spusă a lui Rabelais: „Tirez le rideau, la farce este jouée!” („Trageți cortina, comedia s-a sfârșit!”).

Și totuși, ce mai urmează? Urmează, **De-a Plânsu' (fără Râsu')**.

Listă figuri

- Fig. 1 *Malle Babe*, ulei pe pânză, 75/64 cm, anul execuției c. 1633, autor, Frans Hals
 Fig. 2 *Autoportret – The Laughing Man (Rembrandt răsând)*, ulei pe pânză, anul execuției c. 1629–1630, autor, Rembrandt Harmenszoon van Rijn
 Fig. 3 *Bărbat răsând*, ulei pe pânză, 143/130 cm, anul execuției 1656, autor, Iohannes Vermeer cunoscut mai ales ca Jan Vermeer van Delft
 Fig. 4 *Răspunsul cazacilor zaporojeni către sultanul Mehmed al IV-lea al Imperiului Otoman* sau *Cazacii zaporojeni scriind o scrisoare sultanului turc*, supranumită *Epopeea răsului*, ulei pe pânză de 3,58 pe 2,03 metri, început în 1880 și terminat în 1891, autor, Ilia Efimovici Repin
 Fig. 5 *Țărăncuță* (detaliu), 54 × 74 cm, ulei pe pânză, anul execuției?, autor, Nicolae Grigorescu
 Fig. 6 *Râs*, desen în creion, 29,7 × 21 cm, anul execuției 2015, autor Andrei Medinski
 Fig. 7 *Râsul (Lynx lynx)*, desen în creion, 29,7 × 21 cm, anul execuției 2015, autor Andrei Medinski
 Fig. 8 *Cal răsând*, desen în creion, 29,7 × 21 cm, anul execuției 2015, autor Andrei Medinski

- Fig. 9 *Râsul calului*, desen în creion, 29,7 × 21 cm, anul execuției 2018, autor Andrei Medinski
- Fig. 10 *Stan și Bran* (Stan Laurel și Oliver Hardy) în filmul *Fra Diavolo* (The Devil's Brother). Comedie din anul 1933, în regia lui Hal Roach și Charley Rogers

Bibliografie

Anania 2011	Anania Bartolomeu Valeriu, <i>Biblia cu ilustrații – Pentateuhul</i> , vol.1, București, 2011.
Amarîței 2016	Amarîței Constantin, <i>Râd ca prostu'. Fals tratat de răsologie, scris în cușca Râsului</i> , București, 2016.
Dragomir 2016	Dragomir Alexandru, <i>O teză de doctorat la Dumnezeu – exerciții de gândire</i> , București, 2016.
Dragomirescu 1986	Dragomirescu Mihai, <i>Medicina și arta plastică</i> , Timișoara, 1986.
Ghițescu 1965	Ghițescu Gh., <i>Anatomie artistică, vol.3, Expresia</i> , București, 1965.
Glucksman 1992	Glucksman Andre, <i>Prostia</i> , București, 1992.
Gombrich 1975	Gombrich E. H., <i>O istorie a artei</i> , București, 1975.
Grigorescu 1969	Grigorescu Dan, <i>Expresionismul</i> , București, 1969.
Johnson 2015	Johnson Paul, <i>O istorie a lumii moderne 1920–2000</i> , București, 2015.
Medinski 2016	Medinski Andrei, <i>Asta e!-album</i> , Timișoara, 2016.
Ravich 2010	Ravich Lenny, <i>Terapia prin râs</i> , București, 2010.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10